

Motion till riksdagen 2020/21:251

av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V)

En högskola anpassad för studenter med funktionsnedsättning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge UHR i uppdrag att utreda hur högskoleprovet kan anpassas för fler personer med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge UHR i uppdrag att utreda hur högskoleprovet, även med anpassningar, kan ges för alla på både hösten och våren och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning av formerna för anslaget för stöd till studenter med funktionsnedsättning med syftet att säkerställa att alla studenter får det stöd de har rätt till och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning för att säkerställa kompetens som krävs för att möta studenter med funktionsnedsättningar och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge CSN i uppdrag att i samarbete med lärosätena informera om anpassade studiemedel och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning om ekonomiska villkor för studerande med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

Den svenska högskolan ska vara tillgänglig och öppen för alla men trots det visar Statistiska centralbyråns undersökning om levnadsförhållande att bland 30–64-åringar med funktionsnedsättning har 33 procent eftergymnasial utbildning jämfört med 47 procent bland övriga befolkningen. Personer med funktionsnedsättning är överrepresenterade bland de arbetslösa, delvis som en följd av en underrepresentation bland dem med eftergymnasial utbildning.

Enligt Myndigheten för delaktighet (MFD) och rapporten Utvärdering och analys av funktionshinderspolitiken 2011–2016 har andelen studenter som uppger att de har en funktionsnedsättning ökat under senare år.

Totalt fick 17 500 studenter olika former av pedagogiskt stöd, däribland mentorstöd, vid landets lärosäten år 2018, enligt Specialpedagogiska skolmyndigheten. Detta behöver inte innebära att fler studenter med funktionsnedsättning söker sig till högre utbildning utan kan bero på att fler får diagnos i kombination med att stödsystemen har byggts ut.

Universitets- och högskolerådet (UHR) visar i en rapport att studenter med funktionsnedsättning är mindre nöjda med sin utbildning, har en mer negativ upplevelse av studierna och känner sig mindre hemma i högskolemiljön. De upplever också i betydligt högre grad ekonomiska svårigheter i samband med studierna.

Alla måste kunna göra högskoleprovet

Högskoleprovet är en andra chans för många att komma in på den utbildning man gärna vill gå. Statistik visar att det är vanligare att unga med funktionsnedsättning hoppar av gymnasiestudierna. Av personer med funktionsnedsättning i åldrarna 20–36 år har nio procent avbrutit sina gymnasiestudier. Motsvarande andel i den övriga befolkningen är tre procent. Komvux och högskoleprovet blir därför en viktig väg för att kunna söka till högre utbildning.

De som kan intyga att de har dyslexi eller synnedsättning har möjlighet att göra ett anpassat prov. När det gäller andra med funktionsnedsättning, kan universitetet eller högskolan försöka göra det möjligt att utreda och anpassa provsituationen. Enligt UHR kan den som t.ex. är rullstolsburen, har en hörselskada eller har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, få speciella arrangemang i vissa fall. Det kan handla om en skrivsal på markplan, möjlighet att sitta nära provansvarig eller sitta avskilt från andra. Universitetet eller högskolan försöker, i möjligaste mån, att ordna de anpassningar som är nödvändiga. UHR påpekar att det inte är säkert att alla önskemål om anpassning kan tillgodoses.

Hösten 2018 meddelade UHR att man inte tänkte gå vidare med att personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som adhd och autismspektrumtillstånd, dyskalkyli eller narkolepsi skulle få förlängd provtid vid högskoleprovet, bl.a. för att ett införande av anpassning för flera grupper skulle kräva en ökad administration i form av bl.a. hantering av olika intyg för att styrka behovet av anpassning.

I dag får de med grav synskada, och som behöver anpassningar, bara göra högskoleprovet på höstterminen, UHR har dock planerat för vårprov från 2022. För Vänsterpartiet är det självklart att personer med funktionsnedsättning inte ska diskrimineras utan ha möjlighet att göra högskoleprovet utifrån sina förutsättningar.

Därför bör regeringen ge UHR i uppdrag att utreda hur högskoleprovet kan anpassas för alla personer med funktionsnedsättning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör även ge UHR i uppdrag att utreda hur högskoleprovet, även de med anpassningar, kan ges för alla på både hösten och våren. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Stöd till studenter med funktionsnedsättning

En student med dokumenterad funktionsnedsättning kan få fullt studiemedel även om studietakten är nedsatt. Men en nedsatt studietakt bygger också på att utbildningen eller lärosätet möjliggör det. Exempelvis kan en student behöva extra handledning vid uppsatsskrivande eller examensarbete. Huruvida detta kan ges är helt och hållet upp till lärosätet och ska rymmas inom budget.

I dag får lärosätena använda 0,3 procent av sin budget för särskilt pedagogiskt stöd och teckenspråkstolkning för studenter med funktionsnedsättning. Oavsett hur många studenter det rör sig om är budgeten max 0,3 procent. Det finns en möjlighet att söka ytterligare medel från Stockholms universitet. I takt med att allt fler studenter behöver och får rätt till pedagogiskt stöd finns det anledning att se över hur stor andel av anslaget som kan användas som pedagogiskt stöd.

Lärosätena har även möjlighet att ansöka hos Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) för t.ex. mentorsstöd, anteckningsstöd och stöd vid förflyttning. Myndigheten har p.g.a. medelsbrist tvingats sätta ett tak per timme, som kanske inte täcker kostnaden, och kan inte bevilja alla ansökningar. Det är allvarligt att studenter med funktionsnedsättning inte kan få det stöd de behöver. Därför bör regeringen tillsätta en utredning av formerna för anslaget för stöd till studenter med funktionsnedsättning med syftet att säkerställa att alla studenter får det stöd de har rätt till. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I en undersökning uppger 17 procent av studenterna att de har en funktionsnedsättning. Allt fler lärosäten har också utsett samordnare för tillgänglighetsarbetet och arbetar med att förebygga och undanröja fysiska hinder inom det systematiska arbetsmiljöarbetet och vid upphandlingar. Däremot har bl.a. andelen lärosäten som har handlingsplaner för tillgänglighetsarbetet minskat.

En viktig del av tillgänglighet till högskolan är tillgången till pedagogiskt stöd av god kvalitet. Pedagogiskt stöd kan bl.a. handla om anpassad examination, extra handledning, tolkning eller litteratur på anpassat medium. Enligt MFD rapporterar en del studenter om bristfällig organisation i det pedagogiska stödet, t.ex. att kontakter med stödpersonal skapas sent eller att litteraturlistor delas ut i ett sent skede så att personer i behov av anpassat medium får tillgång till studielitteraturen senare än andra.

Lagstiftningen ställer höga krav på den fysiska tillgängligheten vid lärosätena och det är också dessa delar som högskolorna framför allt fokuserar på i sitt tillgänglighetsarbete. Det finns brister när det gäller kunskapen om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Många studenter med NPF eller psykisk ohälsa svarar i UHR:s undersökning i betydligt högre utsträckning än studenter utan funktionsnedsättning, att de ofta känner att de inte hör hemma på högskolan och att de ifrågasätter sitt val att studera. Det finns alltså

uppenbara brister när det gäller bemötandet av dessa studenter. Studenter med nedsatt hörsel eller syn, studenter med dyslexi eller dyskalkyli och studenter med nedsatt rörelseförmåga är nästan lika nöjda som studenter utan funktionsnedsättning. Det tyder på att våra lärosäten har kompetens att möta behoven av fysisk anpassning och behoven av hjälpmedel men att kompetensen om hur man undervisar och examinerar personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning och psykisk ohälsa behöver öka.

Ett stort ansvar vilar på lärosätena som arbetsgivare att deras personal har den kompetens som krävs för att möta och undervisa alla studenter. Regeringen bör därför tillsätta en utredning för att säkerställa kompetens som krävs för att möta studenter med funktionsnedsättningar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Ekonomi för studenter med funktionsnedsättning

UHR konstaterar att undersökningen om studiesituationen för studenter med funktionsnedsättning tydligt visar att fler studenter med funktionsnedsättning upplever ekonomiska svårigheter jämfört med studenter utan funktionsnedsättning och att resultaten från enkätfrågorna och öppna kommentarer pekar på flera viktiga områden att undersöka vidare.

Bland annat verkar få känna till möjligheten att få långsammare studietakt med fullt studiemedel samtidigt som många av det lilla antal som söker får avslag. Flera menar att relationen till CSN och dess regelverk är problematisk och att systemet inte har tillräcklig förståelse för deras utmaningar. I rapporten konstaterar UHR att om staten verkligen vill att möjligheten till deltidsstudier med fullt studiemedel för studenter med funktionsnedsättning ska vara tillgänglig i realiteten behöver CSN och andra ansvariga aktörer informera tydligt om den och kraven för anpassade studiemedel bör ses över.

Därför bör regeringen ge CSN i uppdrag att i samarbete med lärosätena informera om anpassade studiemedel. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen tillkänna.

Den som fått förlängd studietid p.g.a. funktionsnedsättning och därmed behövt låna mera pengar kan få del av lånet avskrivet men det finns inga garantier. Denna osäkerhet kan innebära att studenter som behöver anpassad studietakt ändå försöker klara studierna med normal studietakt för att inte dra på sig extra lån. Ett sätt att lösa detta kan vara att den som får långsammare studietakt med fullt studiemedel automatiskt får överskjutande lånedel avskriven.

Många av studenterna med funktionshinder efterlyser möjligheten att vara sjukskriven på deltid och studera på deltid. Sedan 2018 kan den som blir sjuk under studierna få behålla studiemedel på heltid även om studierna p.g.a. sjukdom bara kan bedrivas på deltid men det gäller den som blir sjuk under studierna.

I SOU 2018:9 Ökad trygghet för studerande som blir sjuka, konstaterar utredaren att uppdraget inte omfattade personer med funktionsnedsättning. För att fler personer med funktionsnedsättning ska kunna känna sig ekonomiskt trygga vid studier måste även tryggheten för dem utredas.

Regeringen bör därför tillsätta en utredning om ekonomiska villkor för studerande med funktionsnedsättning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Ilona Szatmari Waldau (V)

Nooshi Dadgostar (V)

Maj Karlsson (V)

Karin Rågsjö (V)

Momodou Malcolm Jallow (V)

Daniel Riazat (V)

Vasiliki Tsouplaki (V)